

ACC. N:R

M. 10320: 1-10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland

Upptecknat av: Fingal Johansson

Härad: Östbo

Adress Bygget, Gjöarna, Värmsö

Socken: Fygele m. fl.

Berättat av:

Uppteckningsår: 1947

Född år 1885 i Fygele

När den nya tiden kom till bygden s. 1-10. LuF 59.

Skriv endast på denna sida!

Svar på frågelista L. U. F. 59

"När den nya tiden kom till bygden"
Man kan utan överdrift säga
att den nya tiden kom till bygden
då järnvägarna byggdes genom
orten. Järnvägen Halmstad-Kässjö
var färdigbyggd från Halmstad
till Värnamo, och öppnad för
trafik den 1 Sept. 1877. Denna dag
fick således Värnamo sin första järn-
vägsförbindelse. Dessförinnan hade
provisorisk trafik varit anordnad
på vissa delar av banan närmare
Halmstad, där resande fått färdats
på egen risk. Först den 21/12 1882
öppnades Trafiken i helhet till Kässjö.
Den 7 juli 1876 kom det första tåget
till Värnamo.

1898 öppnades Skåne-Smålands
järnväg med ändpunkt i
Värnamo, och 1903 öppnades
Borås-Alverta järnväg för trafik.
Före dessa järnvägars framträdande
genom orten fingo handlandena
i Värnamo hämta sina handels-
varor från Lankut som var
den närmast Värnamo belägna
järnvägsstationen, eller och från
Jönköping, dit det var 8 mil.
Värnamobyggdens lantmän fingo
och då de ville sälja förmånligt
prakta pr. hästskjuts till
Jönköping fläsk, aspirin m.m.
och så togo de hemlars i form av
specerivaror såsom kaffe, socker,
mjöl, gryn, salt m.m. men sedan

det blev järnvägar till Kärna-
na upphörde dessa stadsrörer
alldeles.

Åren 1766-1769 hölls laga skifte
med Kärbyholms skogslag,
(meddelaren är född och borat
inom Kärbyholms by.)

som bestod av följande gårdar:

Kärbyholms säteri = 3 mtl.

Kaptens Bost. Käs-Trallegård = $\frac{1}{2}$ mtl.

Käs Utgård = $\frac{1}{2}$ mtl. Ljöåkra = $\frac{1}{2}$ mtl.

vilka hemman skulle, som det
heter i lantmäterihandlingarna,
anses som "Galby".

Vid samma skifte och ansedda
som avgränsade hemman voro:

Gölen $\frac{1}{8}$ mtl. Släthult $\frac{1}{8}$ mtl.

Bygget $\frac{1}{8}$ mtl. Bönnhult $\frac{1}{4}$ mtl.

Senare hölls laga skifte med
Bygget, Bömhult och Lid be-
träppande skogsmark år 1800
Samt laga storskite med
Kärlbyholms skifteslag åren
1846-1850. Inom Fryele socken
har inte kunnat erhållas några
uppgifter om bystämmor i de
olika byarna, men i byn Kolv-
arp i Rydaholms s:n samt Dröm-
minge by i Västorp's s:n förekom-
ma ännu bystämmor. Byns bönder
samlas då en dag på värkanter
för att rådgöra med varandra
om byns angelägenheter såsom
gemensamma vägar, stäpset m.m.
Öv andelsföreningar kunna
nämnas Värnans Andelsmejeri

som bildades år 1907. "Kalasrote" beträffande t.ex. julkalas har meddelaren veterligt aldrig funnits utan man inbjöds då endast släkt och de närmaste grannarna och kanske ända särskilt goda vänner som bodde på kortare eller längre avstånd från "kalasgården", samt rotens knekt och hans hustru dessa voro åtminstone på 1850-60-talen så gott som själskrivna gäster hos rota-bonnämnen när han hade kalas. Var det begravning, efter någon av byborna skulle dock hela, eller i vissa byar, nästan alla byns invånare inbjudas till begravningskalaset som kallades:

"jorpl" och området vars invånare skulle inbjudas kallades "jorpls-larar". Vid senaste sekelöftat började man genom P. J. Räsös påstötning bruka jorden bättre. Fäddika, om-lägga jordbruket, införa ordnad växtföljd, odla rovor och betor m. m. Slätter ängarna utlades till bete. På gården Bygget som består av omkr. 6.39 ha åker hade man t. ex. vid tiden för senaste sekelöftat 2 ha slätter-¹⁸äng som nu nästan helt utlagts till bete. Av hemslojd förekom endast på ett par ställen i Fryele på 1850-60-talen vagnstilverk-ning som helt upphörde på 1870-talet såsom mindre lönande

enär man inte ansåg sig kunna konkurrera med vagnmakarna i Skillingaryd och trakten däromkring. Industri med undantag för några mindre sågverk har icke funnits och finns ej heller nu i Fryele s:n.

Den första handelsboden i Fryele upprättades i början av 1870-talet av C. J. Gustavsson från Lankhult. Det blev då lättare att erhålla varor och konsumtionen av kaffe tilltog. Byens kvinnor brukade taga med sig lantmannaproduktioner till handlandarna och byta till sig kaffe socker m.m. På 1890-talet förändrades byggnadsskicket så tillvida att man

Vid upprörande av bostadshus inreddes dubbelrum, d. v. s. man byggde husen så breda att man kunde ha två rum jämsides med varandra, husen målades oftast med aljefärg utvändigt. Det vanligaste var dock vid mindre gårdar att även bostadshusen rödfärgades. Kakspisar av gjutjärn böjades inmonteras mera allmänt i köken i slutet av 1870-talet. Fjädersvagnar blevo allmänt brukliga vid tiden för senaste sekelskiftet.

På 1860-70-talen brukade stundom ett helt byalag hålla en tidning gemensamt, men på 1870-talet hade de flesta familjer egen

Lidning. Väckelserörelserna under 1880-1890-talen medförde förändring i söndagsfirandet på så sätt att man mera sällan besökte gudstjänsterna i kyrkan och istället gick till missionshuset. Även kurförören besöktes mindre än förut, men ifråga om dop och begravningsreder medförde väckelserörelserna inga förändringar. Prästerna fingo döpa barn och frikyrklig begravning har ju först i senare tid varit laglig. Från Värnamo s:n. har dock meddelaren erhållit en uppgift om att en frikyrklig begravning ägt rum på Värnamo kyrkogård den 6 jan. 1892

Det var en fabriksö Hågg, grundare
av Värnans stolfabrik som då
avlidit och begravdes, och först
jordfästes av skolläraren E. F. Kober
från Anely. Senare jordfästes
likt enl. kyrklig ritual av prästen
i Värnans. I slutet av 1880-talet
började Främlingsarmén sin verk-
samhet i Sverige. Det första mötet
utom Englands gränser hölls i Värna-
ns. Arbetarrörelsen höjades på 1890-
talet. Den 1 maj 1898 hölls den
första demonstrationen i Värnans.